

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๔
The 4th National and International Conference, 2024

เนื่องในวาระครบรอบวันสถาปนา ๔๐ ปี วิทยาเขตเชียงใหม่
On the occasion of 40 Years Anniversary, Chiang Mai Campus

ภูมิพลังสร้างสรรค์ และพุทธนวัตกรรมในสังคมร่วมสมัย

Soft Power and Buddhist Innovations
for Contemporary Society

SBCS

วันที่ ๒๓-๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๗
Date: 23rd – 24th August 2024

ณ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

At Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

PaMiang Sub-district, Doisaket District, Chiang Mai, Thailand

แนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

Guidelines for Preserving Palm Leaf Manuscripts of Temples in Mae Wang District Chiang Mai Province

พระกัมพล กิตติธมฺโม, พิศิณฐ์ โคตรสุโพธิ์, พระครูสิริปริยัตยานุสาธก์

Phra Kumphol kittidhammo (Inkaew), Phisit Kotsupho, Phra Khrusiripariyatyanusarth

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Email: kititammo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์ใบลานในพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ 3) นำเสนอแนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานในพื้นที่ดังกล่าว การวิจัยนี้ใช้วิธีผสานทั้งการศึกษาประวัติศาสตร์และการสำรวจภาคสนาม

ผลการวิจัยพบว่า 1) คัมภีร์ใบลานมีความสำคัญในพระพุทธศาสนา โดยเริ่มมีการจารึกคำสอนเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกในสังคายนาคั้งที่ 5 ที่ศรีลังกาในปี พ.ศ. 433 เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนจากการท่องจำ 2) การอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานในอำเภอแม่วางประสบปัญหาจากทั้งสาเหตุภายใน เช่น การเสื่อมสภาพของวัสดุ และสาเหตุภายนอก เช่น มลพิษ อุณหภูมิ และการขาดการเรียนการสอนอักษรล้านนา 3) แนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานในวัดที่สำรวจมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การสำรวจและสรรหาข้อมูล เตรียมการอนุรักษ์โดยสร้างความเข้าใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติการอนุรักษ์ด้วยการทำความสะอาดและจัดหมวดหมู่คัมภีร์ และสร้างความยั่งยืนด้วยการสร้างแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการอนุรักษ์ในพื้นที่ สรุปได้ว่าการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานจำเป็นต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสร้างความรู้ความเข้าใจในชุมชนเพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมนี้ให้คงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ : แนวทาง; การอนุรักษ์; คัมภีร์ใบลาน, อำเภอแม่วาง

Abstract

This research article has three main objectives: 1) to study the history of palm leaf manuscripts in Buddhism, 2) to examine the context and challenges of conserving palm leaf manuscripts in temples in Mae Wang District, Chiang Mai Province, and 3) to propose conservation strategies for these manuscripts in the area. The research utilizes a combination of historical study and field surveys.

The findings reveal that: 1) Palm leaf manuscripts hold significant importance in Buddhism, with the first written inscriptions of teachings occurring during the Fifth Buddhist Council in Sri Lanka in 433 CE, to prevent errors in oral transmission. 2) The conservation of palm leaf manuscripts in Mae Wang District faces challenges both from internal factors, such as material degradation, and external factors, such as pollution, temperature fluctuations, and the decline in Lanna script education. 3) The proposed conservation strategy involves four steps: surveying and gathering information, preparing for conservation by raising awareness among stakeholders, performing conservation actions through cleaning and organizing the manuscripts, and ensuring sustainability by establishing learning centers and conservation networks within the community. The study concludes that the conservation of palm leaf manuscripts requires systematic and ongoing efforts, particularly in building community knowledge and understanding to preserve this cultural heritage.

Keywords: strategies, conservation, palm leaf manuscripts, Mae Wang District

บทนำ

ประวัติความเป็นมาของการเก็บรวบรวมคัมภีร์ไบเบิล ในพระพุทธรูปศาสนา มนุษย์ได้ใช้ไบเบิลสำหรับการบันทึกเรื่องราวมาเป็นเวลายาวนานมาแล้ว มีหลักฐานปรากฏว่า มีการจารึกพระสูตรของพระพุทธศาสนาลงในไบเบิลด้วยภาษาบาลี เมื่อ 500 ปี ก่อนคริสต์ศักราช และหลักฐานปรากฏในประเทศอินเดีย พบว่า มีการจารึกข้อมูลลงในไบเบิลตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 6 ในแคว้นโอริสสา นอกจากประเทศอินเดียแล้ว ยังปรากฏให้เห็นว่า มีการค้นพบการบันทึกเรื่องราวลงในไบเบิลในประเทศศรีลังกา ญี่ปุ่น ไทย ลาว พม่า กัมพูชา อินโดนีเซีย (วันทนา กิตติวีรพันธ์, 2547 : 68)

คัมภีร์ไบเบิลในพระพุทธรูปศาสนา ตามหลักฐานปรากฏว่ามีการจารึกอักษรลงในไบเบิลในการสังคายนาครั้งที่ 5 ซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศศรีลังกา ในปี พ.ศ. 433 ในคำปรารภของพระเจ้าวิภูคามณีอภัยว่า หากยังคงใช้วิธีการท่องจำพระพุทธรูปจะ โดยไม่มีการจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ความคลาดเคลื่อนและผิดพลาดอาจเกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นสาเหตุให้คำสอนของพระพุทธศาสนาผิดไปจากเดิม ในที่สุดพุทธศาสนาก็จะเสื่อมสูญไปตามกาลเวลา ควรมีการจารึกพระธรรมวินัยไว้และมีการจารึกลงในไบเบิล อาศัยพระราชดำริของพระองค์นี้เอง จึงเกิดการสังคายนาครั้งที่ 5 ขึ้น และนับเป็นการจารึกพระธรรมคำสอนเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นครั้งแรกในพระพุทธศาสนา ภายหลังจากการสังคายนานั้น สันนิษฐานว่าเกิดการแพร่หลายในการใช้ไบเบิลในการบันทึกคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลในการใช้คัมภีร์ไบเบิลแพร่หลายเข้ามาสู่ประเทศไทยในสมัยก่อน ในช่วงที่มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้ามาในขณะเดียวกันสำหรับสังคมท้องถิ่นล้านนาพบว่า จากหลักฐานเท่าที่มีปรากฏคัมภีร์ไบเบิลน่าจะเข้ามาตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี แห่งอาณาจักรหริภุญชัย มีหลักฐานและงานวิจัยกล่าวว่าการเข้ามาของพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยของพระเมืองแก้ว ผู้ปกครองนครเชียงใหม่ โดยพระภิกษุที่เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้นำเอาคัมภีร์พระไตรปิฎกมาเป็นจำนวนมาก ความเจริญทางด้านพุทธศาสนาในระยะนั้น จึงมีการศึกษาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาบาลีกันอย่างจริงจัง

นอกจากนั้นแล้วยังพบคัมภีร์ไบเบิลที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดเท่าที่ปรากฏในปัจจุบัน คือ คัมภีร์ไบเบิลเรื่อง “ตึงสนิบาต” (สินินาฏ สมบูรณ์อ่อน, 2555 : 175) ที่จารึกโดยพระญาณรังษี จารึกเมื่อปี พ.ศ. 2014 ค้นพบที่ วัดไทรหีน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (ปัจจุบัน) ตรงกับสมัยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์แห่งนครเชียงใหม่ ซึ่งเป็นยุคที่พระพุทธศาสนาในล้านนาเจริญรุ่งเรืองมากอีกยุคหนึ่ง ดังหลักฐานที่ปรากฏว่ามีการสังคายนาในยุคสมัยนี้ ณ วัดโพธารามหรือวัดเจ็ดยอด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบัน บ่งบอกถึงความเจริญอย่างยิ่งของ

พระพุทธศาสนาในช่วงเวลานั้น และการใช้คัมภีร์ไบเบิลในการบันทึกคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างแพร่หลายไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์ไบเบิลในพระพุทธศาสนา
- 2) ศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการอนุรักษ์คัมภีร์ไบเบิลของวัดในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
- 3) นำเสนอแนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ไบเบิลของวัดในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การทำวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) มีรายละเอียด ดังนี้

ขอบเขตเนื้อหา มุ่งเน้นการศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์ไบเบิล การสำรวจสภาพและบริบทการเก็บอนุรักษ์คัมภีร์ไบเบิล ปัญหาในการจัดเก็บรักษา และแสวงหาแนวทางในการอนุรักษ์คัมภีร์ไบเบิลของวัดในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตพื้นที่ การสำรวจคัมภีร์ไบเบิลของวัด จำนวน 5 วัดในเขตอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ในพื้นที่อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย

1. วัดดอนเปา ตำบลดอนเปา
2. วัดรังษีสุทธาราม ตำบลดอนเปา
3. วัดชัยมงคล ตำบลดอนเปา
4. วัดสารภี ตำบลทุ่งรวงทอง

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยการสรุปประเด็น โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของคัมภีร์ไบเบิลในพระพุทธศาสนา คัมภีร์ไบเบิลในพระพุทธศาสนา

ตามหลักฐานปรากฏว่ามีการจารึกอักษรลงในไบเบิลในการสังคายนาครั้งที่ 5 ซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศศรีลังกา ในปี พ.ศ.433 ในคำปรารภของพระเจ้าวิภูฏคามณีอภัยว่า “หากยังคง

ใช้วิธีการท่องจำพระพุทธรวณะ โดยไม่มีการจารึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ความคลาดเคลื่อน และผิดพลาดอาจเกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นสาเหตุให้คำสอนของพระพุทธรศาสนาผิดไปจากเดิม ในที่สุด พุทธศาสนาก็จะเสื่อมสูญไปตามกาลเวลา ควรมีการจารึกพระธรรมวินัยไว้และมีการจารึกลงในใบลาน” อาศัยพระราชดำริของพระองค์นี้เอง จึงเกิดการทำสังคายนาครั้งที่ 5 ขึ้น

นับเป็นการจารึกพระธรรมคำสอนเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นครั้งแรกในพระพุทธศาสนา

ภายหลังจากการทำสังคายนานั้น ได้เกิดการแพร่หลายในการใช้ใบลาน เพื่อการบันทึกคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลในการใช้คัมภีร์ใบลานแพร่หลายเข้ามาสู่ประเทศไทยในสมัยก่อน ในช่วงที่มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้ามา ในขณะเดียวกันสำหรับสังคมท้องถิ่นล้านนาพบว่า จากหลักฐานเท่าที่มีปรากฏคัมภีร์ใบลานน่าจะมีมาตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวี แห่งอาณาจักรหริภุญชัย

มีหลักฐานและงานวิจัยกล่าวว่า การเข้ามาของพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยของพระเมืองแก้ว ผู้ปกครองนครเชียงใหม่ โดยพระภิกษุที่เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้นำเอาคัมภีร์พระไตรปิฎกมาด้วยเป็นจำนวนมาก ความเจริญทางด้านพุทธศาสนาในระยะนั้น จึงมีการศึกษาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาบาลีกันอย่างจริงจัง

นอกจากนั้นแล้วยังพบคัมภีร์ใบลานที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดเท่าที่ปรากฏในปัจจุบัน คือ คัมภีร์ใบลานเรื่อง “ติงสนิบาท”(สินีนาฏ สมบูรณ์อ่อน, 2555 : 175) ที่จารึกโดยพระญาณรังษี จารึกเมื่อปี พ.ศ.2014 ค้นพบที่ วัดไหลหิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง(ปัจจุบัน) ตรงกับสมัยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์แห่งนครเชียงใหม่ ซึ่งเป็นยุคที่พระพุทธศาสนาในล้านนาเจริญรุ่งเรืองมากอีกยุคหนึ่ง ดังหลักฐานที่ปรากฏว่ามีการทำสังคายนาในยุคสมัยนี้ ณ วัดโพธารามหรือวัดเจ็ดยอด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบัน บ่งบอกถึงความเจริญอย่างยิ่งของพระพุทธศาสนาในช่วงเวลานั้น และการใช้คัมภีร์ใบลานในการบันทึกคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างแพร่หลายไปด้วย

2) บริบทและสภาพปัญหาการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและพบคัมภีร์ใบลานในวัดตามขอบเขตการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. วัดดอนเปา ตำบลดอนเปา พบคัมภีร์ใบลาน จำนวน 1,882 ผูก
2. วัดรังษีสฤทธาราม ตำบลดอนเปา พบคัมภีร์ใบลาน จำนวน 582 ผูก
3. วัดชัยมงคล ตำบลดอนเปา พบคัมภีร์ใบลาน จำนวน 778 ผูก
4. วัดสารภี ตำบลทุ่งรวงทอง พบคัมภีร์ใบลาน จำนวน 1069 ผูก

การทำการสำรวจวิจัยในครั้งนี้ พบคัมภีร์ใบลาน **รวมทั้งสิ้น 4,311 ผูก** และพบว่าทุกวัดมคัมภีร์ใบลานที่แตกผูก เสียหายนับจำนวนไม่ได้จำนวนมาก

สาเหตุของการชำรุดเสื่อมสภาพของคัมภีร์ใบลาน แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่
สาเหตุภายใน หมายถึง กระบวนการชำรุดเสื่อมสภาพซึ่งเกิดจากตัววัสดุเอง แม้ว่ายังไม่ได้รับ อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก อัตราการชำรุดจะสูงขึ้นมากเมื่อทำปฏิกิริยากับสิ่งแวดล้อมภายนอก

สาเหตุภายนอก หมายถึง กระบวนการชำรุดเสื่อมสภาพซึ่งเกิดจากการกระทำของ สิ่งแวดล้อม เช่น มนุษย์ อุณหภูมิ แสง และมลพิษต่างๆ ในอากาศ

สาเหตุภายนอกอีกประการหนึ่ง คือ ไม่มีการเรียนการสอนอักษรล้านนา ซึ่งเป็นอักษรที่ใช้ในการจารจารึกคัมภีร์ใบลานล้านนา ทำให้ขาดองค์ความรู้ในการอ่านการสร้างคัมภีร์ใบลาน อีกทั้งการสร้างคัมภีร์ใบลานตามแบบโบราณก็มีกรรมวิธีที่ยาก ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ ระยะเวลา กำลังคน กำลังทรัพย์ วัสดุใบลานก็เป็นสิ่งที่หาได้ยากในยุคปัจจุบัน ทำให้คัมภีร์ใบลานเริ่มถูกสืบทอดไปจากสังคมปัจจุบัน ทั้งยังมีกระดาษและเทคโนโลยีเข้ามา มีอิทธิพล ทำให้องค์ความรู้ส่วนนี้หายไป พระสงฆ์ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของคัมภีร์ใบลานลดลง องค์ความรู้ที่จะใช้ในการอนุรักษ์ก็ไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง สร้างองค์ความรู้ในการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานต่อไป (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2552 : 9)

แนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาแนวทางจากหลายงานวิจัย ตลอดจนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การลงพื้นที่จริง จนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ขอสรุปแนวทางการดำเนินการเป็น มี 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมการ ได้แก่ สรรหาข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัย ศึกษางานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ศึกษาบริบทของสภาพพื้นที่ สภาพสังคมในพื้นที่ ที่จะทำการสำรวจ สรรหาวิธีการอย่างเป็นขั้นตอนในการลงมือปฏิบัติการ เพื่อให้ง่ายต่อการดำเนินการสำรวจในพื้นที่อื่นต่อไป ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้บูรณาการเข้าร่วมกับกิจกรรมของคณะสงฆ์อำเภอแม่วาง ในโครงการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อเจ้าของสถานที่

ขั้นที่ 2 ก่อนการอนุรักษ์ ได้แก่ การสร้างศรัทธา การเข้าไปให้ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานโบราณ แก่เจ้าอาวาส พระสงฆ์ในวัดแต่ละวัด ตลอดจนประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละวัด ในพื้นที่อำเภอแม่วาง ตลอดจนผู้สนใจในการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน เพื่อให้เกิดการตระหนักในความสำคัญของคัมภีร์ใบลานของวัด ชี้ให้เห็นปัญหาของการ

เก็บรักษาคัมภีร์ใบลาน ของวัดที่เก็บรักษาแบบผิดวิธี ซึ่ให้เห็นโทษของการหุงแห่นไม้ให้นำออกมาศึกษา จนคัมภีร์ใบลานที่เก็บรักษาเอาไว้ผู้ฟังเสียหายไปตามกาลเวลา

ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการอนุรักษ์ เข้าไปดำเนินการสำรวจพื้นที่วัด สำรวจสถานที่จัดเก็บคัมภีร์ใบลานของวัด บันทึกภาพก่อนทำการสำรวจ ทำความสะอาดคัมภีร์ใบลาน จัดหมวดหมู่ห่อผ้าคัมภีร์ ติดป้ายชื่อคัมภีร์ ทำการจัดเก็บให้เรียบร้อย และบันทึกภาพหลังจากทำการสำรวจเพื่อใช้ในการสรุปผลประเมินผลการวิจัย สามารถนำข้อมูลไปนำเสนอต่อ ในการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานในพื้นที่อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ และพื้นที่อื่นๆต่อไป

ขั้นที่ 4 สร้างความยั่งยืน ได้แก่ การทำแหล่งเรียนรู้ด้านคัมภีร์ใบลานโบราณ การเผยแพร่ความสำคัญของคัมภีร์ใบลาน การสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานในพื้นที่อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ไปจนถึงการสร้างคัมภีร์ใบลานขึ้นมาใหม่ เพื่อทดแทนของเดิมที่นับวันจะสูญหายไปตามกาลเวลา และมีการประเมินผลภายหลังการดำเนินการสำรวจ

อภิปรายผล

เมื่อทำการวิจัยศึกษาหาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ทฤษฎีแล้ว พบว่าความเป็นมาของคัมภีร์ใบลานในพระพุทธศาสนา มีความเป็นมายาวนาน เชื่อว่ามีการบันทึกเกิดในยุคสมัยการทำสังคายนาครั้งที่ 5 ที่ลังกา เพราะมีหลักฐานการกล่าวถึงการบันทึกคำสอนในพระพุทธศาสนาให้เป็นตัวอักษร แต่หากพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว อาจมีการบันทึกคำสอนในทางพระพุทธศาสนาลงในใบลานมานานกว่านั้น แต่มิได้แพร่หลาย เพราะมีการใช้ใบลานในการบันทึกอักษร เรื่องราว ศิลปะวิทยาการต่างๆมาก่อนหน้านั้นเป็นเวลายาวนานมากแล้ว ในการทำสังคายนาที่ลังกา จึงมีการนำใบลานมาบันทึกคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

บริบทและสภาพปัญหาของวัดในพื้นที่อำเภอแม่วางหลายวัด มีคัมภีร์ใบลานเก็บไว้จำนวนมาก แต่ขาดการดูแลและทำการอนุรักษ์อย่างถูกต้อง ทำให้หลายวัดเกิดความเสียหายของคัมภีร์ใบลานโบราณ จนไม่สามารถนำกลับมาใช้งานได้อีก มีการหุงแห่นจากเจ้าของสถานที่ ทำให้เป็นการยากในการเข้าไปสำรวจ จึงต้องมีแนวทางการสำรวจผ่านกิจกรรมทางคณะสงฆ์ จึงได้รับความร่วมมือจากวัดต่างๆ อีกทั้งขาดบุคลากรที่มีความรู้ในด้านอักษรล้านนา จึงทำให้การสำรวจเป็นไปด้วยความยากลำบาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระชยานันท์หมณี (ธรรมวัตร จรณธมโม) ที่กล่าวว่า การสำรวจคัมภีร์ใบลานล้านนาหรือ “การคัดธัมม์” เป็นงานด้านการสำรวจและอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานที่เก็บไว้ตามวัดต่างๆ เพื่อให้ทราบจำนวน ชื่อเรื่อง ตลอดจนสภาพคัมภีร์ใบลานเพื่อซ่อมแซมและเก็บรักษาให้เหมาะสม คัมภีร์ใบลานจำนวนมากมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน บางแห่งยังไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร ซึ่งเมื่อปล่อยทิ้งไว้เป็นเวลานาน

ก็ถูกทำลายจากสัตว์ต่างๆ ตลอดจนความร้อนและความชื้นเมื่อเก็บไว้ในสถานที่ที่ไม่เหมาะสมก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการผุพังของคัมภีร์ใบลาน การเก็บคัมภีร์ใบลานในหีบธรรมเป็นเวลานานทำให้ใบลานหมดอายุเร็วขึ้นเพราะไม่ได้สัมผัสกับอากาศภายนอกและถูกกดทับเป็นเวลานานๆ มีส่วนทำให้ใบลานงอ หรือเสียหายได้ การสำรวจและการอนุรักษ์ซ่อมแซมก็เป็นการยืดอายุของใบลานอีกทางหนึ่งด้วย

แนวทางในการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในบทที่ 4 เป็นแนวทางที่ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสมกับการทำงานด้านการสำรวจและอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานในยุคปัจจุบัน และเป็นเรื่องเร่งด่วนที่เราควรรีบดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามการจะรักษาคัมภีร์ใบลานให้ยืนยวนั้น ในด้านวัตถุคงจะไม่สามารถเก็บรักษาไว้ได้ตลอดไป แต่เราสามารถถอดองค์ความรู้ในคัมภีร์ใบลานเหล่านั้นออกมาให้ถ่ายทอดคล้อยกับงานวิจัยของ ดร.พิสิณธุ์ โคตรสุโพธิ์ ที่กล่าวว่า การสืบค้นและอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและการสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ 1. เพื่อสืบค้นและอนุรักษ์คัมภีร์โบราณล้านนาของวัด 2. เพื่อทำรายการลงทะเบียน ทำดัชนีการสืบค้นอย่างเป็นระบบ และการถ่ายสำเนาคัมภีร์โบราณ ที่ไม่เข้าซ้อนกับแหล่งข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้วเป็นการเพิ่มฐานข้อมูลใหม่ๆ เข้าสู่ระบบล้านนาอย่างต่อเนื่อง และ 3. เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ที่ภูมิปัญญาล้านนาเก็บรักษาไว้ ด้วยกิจกรรมสำรวจและอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานร่วมกับชุมชน กระตุ้นให้มีการทำวิจัยเรื่องที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม

อย่างไรก็ตามการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน มิใช่เพียงทำการอนุรักษ์วัตถุ แต่การอนุรักษ์ภาษาที่ใช้จารึก อนุรักษ์เนื้อหาสาระในคัมภีร์ใบลาน โดยทำการถอดบทความและปริวรรตออกมาเพื่อใช้ในการเรียนรู้ สร้างศูนย์การเรียนรู้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การสำรวจและอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ แม้จะเป็นการสำรวจเบื้องต้น แต่ก็พอจะเป็นแนวทางให้วัดต่างๆ ในพื้นที่อำเภอแม่วางตระหนักถึงความสำคัญของคัมภีร์ใบลาน ซึ่งเป็นโบราณวัตถุที่ทรงคุณค่า อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพชนที่สืบทอดกันมา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคตต่อไปดังนี้

1. ควรทำการถอดองค์ความรู้จากคัมภีร์ใบลาน ที่เก็บรักษาไว้ตามวัดต่างๆ ที่เป็นองค์ความรู้เฉพาะถิ่น หรือองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์น่าสนใจ ปริวรรตออกมาเป็นสื่อการเรียนการสอน เพื่อการรักษาองค์ความรู้นั้นให้ยาวนานสืบไป

2. ควรสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานกับชุมชน ตลอดถึงหน่วยงาน

ท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัตถุโบราณ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ทำให้วัดและชุมชนมีความตระหนักเห็นถึงความสำคัญของคัมภีร์ใบลานมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ชูศักดิ์ ทิพย์เกสร, (2551). **พระพุทธศาสนาในศรีลังกา**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เซน ปรีนติ้ง.

ประสิทธิ์ชัย เลิศรัตน์เศหากาล และคณะ. (2561).**การพัฒนารูปแบบการจัดการคัมภีร์ใบลานในประเทศไทย**. โรงพิมพ์อินฟอร์เมชั่น,

พระดิเรก วชิรญาโณ อินจันทร์. (2545). **คู่มือการสำรวจคัมภีร์ใบลาน**. เชียงใหม่ : กลุ่มใบลาน วัดอุโมงค์สวนพุทธธรรม.

พระชยานันท์มณี, (2560).**การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและถ่ายทอดภูมิ**

ปัญญาล้ำนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่าน. รายงานวิจัย,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาฉัตรเทพ พุทธชาโต. (2563). **รูปแบบการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานของวัดและชุมชนในประเทศไทย ด้วยกระบวนการทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี**,วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรและคณะ,(2558). **การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมในประเพณีตากธรรมของวัดสูงเม่น จังหวัดแพร่**. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.

พิสิฐรัฐ โศตรสุโพธิ์ และคณะ. (2560). **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ การสืบค้นและอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดในจังหวัดพะเยาและการสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักหอสมุดแห่งชาติ. (2556).**ความรู้ด้านการซ่อมอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน**. กรุงเทพฯ:สำนักหอสมุดแห่งชาติ,

สำนักหอสมุดแห่งชาติ.กรมศิลปากรณ์ กระทรวงวัฒนธรรม.(2553).**คู่มือความรู้ด้านการจัดการคลังเอกสารจดหมายเหตุ**.

ดิเรก อินจันทร์ และคณะ,(2560). **การจัดทำฐานข้อมูลคัมภีร์ใบลานและศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนจากคัมภีร์ใบลาน วัดน้ำจ้ำ ตำบลร้องวัวแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่**. งานวิจัยภายใต้การสนับสนุนทุนโดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวง

วัฒนธรรม.

พระชยานันทมุนี,(2560).การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและ
ถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่าน.

รายงานวิจัย,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วันทนา กิติศรีวรพันธุ์. (2547). การบำรุงรักษาหนังสือโบราณและสมุดไทย. ชลบุรี: สำนักหอ
สมุดมหาวิทยาลัยบูรพา.

สินีนากู สมบูรณ์อ่อนเก.(2555). การอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ. เชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยและบริการ
วิชาการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.